

Sündimuskavatsused ja seksuaalne sättumus: 2020. aasta Eesti noorte uuringu tulemused

Hanna Vseviov, Allan Puur & Mark Gortfelder

Uuringut tutvustav lühikokkuvõte
6. märts 2023

Veebruari algul ilmus teadusajakirjas “Population Research and Policy Review” artikkel, mis analüüsis Pere Sihtkapitali poolt tellitud uuringu küsitlusandmete alusel seksuaalse sättumuse mõju sündimuskavatsustele. Senises teaduskirjanduses on kõnealust seost vähe uuritud ning seda eriti esinduslike andmete põhjal.

Uurimuse eesmärk oli analüüsida 16–19-aastaste noorte seksuaalse sättumuse mitmekesisust, sellega seotud tegureid ja kõige olulisemana sättumuse seost sündimuskavatsustega. Vanuserühma valiku määras tõsiasi, et uurimus põhines 2020. aastal Pere Sihtkapitali tellimusel läbi viidud üle-eestilise noorte küsitluse andmetel. Ehkki küsitlusse kaasatud noored on alles vanuses, kus lapsesaamise otsuseid enamasti ei tehta, võib nende kavatsuste uurimine anda viiteid tuleviku kohta. Teaduskirjanduses käsitletakse sündimuskavatsusi kui lapsesaamise otsuseni viiva ahela olulist lüli ja peetakse reaalse sündimuskäitumise üheks määrarajaks (Philipov & Bernardi, 2011; Schoen et al., 1999).

Uuringu olulisemad tulemused on kokkuvõtlikult järgmised:

- Seksuaalsättumuste mitmekesisus Eesti noorte seas on võrdlemisi suur: viiendik vastajatest tunnistab vähemalt mõningast külgetõmmet sama soo vastu. Tulemuste võrdlus varasemate Eestis tehtud uuringutega (Haavio-Mannila & Kontula, 2003; Lippus et al., 2015) näitab, et 21. sajandi algusest alates on tõusnud nende osakaal, kes tunnevad vähemalt mõningal määral külgetõmmet samast soost inimeste suhtes.
- Külgetõmme sama soo suhtes on enam levinud neidude kui noormeeste seas.
- Seksuaalvähemusi on sagedamini rühmades, keda võib pidada uute ideede ja käitumiste suhtes avatumaks. Neid on rohkem pealinnas või suuremates

linnades elavate noorte seas ning samuti nende seas, kelle vanemad on kõrgharitud.

- Uuringus ilmses statistiliselt oluline seos seksuaalvähemuste rühma kuulumise ja ebasoodsamate tingimuste vahel vanematekodus (stressirohke õhkkond, koduvägivalla kogemine ja sagedane alkoholi tarbimine vanematekodus).
- Tulemused tõid esile selge negatiivse seose soovitud laste arvu ja seksuaalse sättumuse poolest vähemusrühma kuulumise vahel ning see seos ei ole seletatav teiste tunnuste mõjuga. Leid kinnitab varasemat Itaalia uuringut, kus seksuaalsättumus osutus tugevaimaks sündimuskavatsuste ennustajaks (Baiocco & Laghi, 2013).
- Erinevalt eelnevatest uuringutest leiti, et endale soovitud laste arv võrrelduna heteroseksuaalsetega on mõnevõrra väiksem mitte ainult selge samasoolise eelistusega grupis, vaid ka vahepealsetes rühmades, mida iseloomustab mõõdukas külgetõmme sama soo vastu.
- Teisalt ei olnud sarnaseid seksuaalsättumusega seotud erinevusi märgata vastustes küsimusele, kui palju peaks Eesti peredes üldiselt lapsi olema (lisa Tabel A5). See näitab, et heteroseksuaalsest erineva seksuaalse sättumusega inimeste väiksem endale soovitud laste arv tuleneb tõenäoliselt vähem optimistlikust hinnangust oma individuaalsetele võimalustele, mitte laste või lapsevanemaks olemise üldisest väiksemast väärtustamisest ühiskonnas.
- Uuring pakkus uusi tõendeid nende noorte kohta, kes ei olnud oma seksuaalsättumuses kindlad või ei soovinud selle kohta vastust anda. Need vastajad, kes ühel või teisel põhjusel oma seksuaalsättumust uuringus ei määratlenud, osutsid soovitud laste arvu poolest erinevaks enamusrühmast (külgetõmme ainult vastassoo suhtes) ning olid oma vastustes sarnased nendega, kes väljendasid võrdset huvi mõlema soo vastu.

Käesoleva uuringu puhul tuleb arvestada ka teatud piirangutega. Kuigi leiti tugev seos seksuaalsättumuse ja sündimuskavatsuste vahel, ei võimalda andmestik testida võimalikke seletusi mehhanismide kohta, mis täheldatud seoseid põhjustada võivad. Teine piirang tuleneb asjaolust, et lapsepõlve olukorda hinnati tagasiulatuvalt. Lisaks oli uuringu valim suhteliselt väike (1534 vastajat). Seetõttu ei olnud võimalik analüüsi läbi viia näiteks eraldi tüdrukute ja poiste kohta. Nendest piirangutest hoolimata oli siiski võimalik näidata soolist erinevust seksuaalvähemusse kuulumise tõenäosuses. Samuti näitavad tulemused, et erinevused sündimuskavatsustes eksisteerivad kogu seksuaalse sättumuse spektris (sh ka mõõduka külgetõmbe puhul enda soo suhtes).

Lugejal tuleks kindlasti meeles pidada, et uuringu valim koosnes hilises teismeeas noorukitest. Kasutatud andmete põhjal pole võimalik teada saada, kuidas noorte seksuaalne sättumus võib muutuda kahekümnendates ja kolmekümnendates eluaastates. Mujal tehtud uurimused viitavad võimalusele, et seksuaalne sättumus võib varases täiskasvanueas muutuda ja seda eriti just naiste puhul (Hu et al., 2016; Ott et al., 2011; Xu et al., 2021). Samuti on tõendeid sellest, et soovitud perekonna suurus ei ole püsiv väärtus, vaid see võib täiskasvanueas aja jooksul muutuda (Heiland et al., 2008; Liefbroer, 2009).

Loe artiklit siit (i.k.): <https://link.springer.com/article/10.1007/s11113-023-09773-3>

PDF-na: http://peresihkapital.ee/app/uploads/2023/02/Fertility-Intentions-and-Sexual-Orientation_-Evidence-from-the-2020-Youth-Survey-in-Estonia_-Hanna-Vseviiov-Allan-Puur-Mark-Gortfelder.pdf

Lisatabelid: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11113-023-09773-3#additional-information>